

Nr 34.

Ankom till Riksdagens kansli den 11 april 1911 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot nattarbete af män inom vissa arbetsområden.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 253, hafva herrar *Carl Lindhagen, N. Edv. Lindberg* och *J. Hasselquist* anfört följande:

»I den kamp för folkhälsan, som framkallas genom industrialismens fortgående inkräktning på hvilotimmarne, har uppställts bland annat dels ett upprätthållande af det i folkmedvetandet ingående krafvet på en hvilodag i veckan och dels respekt i möjligaste mån för den naturlag, som bjuder att arbetet skall äga rum om dagen och icke om natten.

Förra Riksdagen begärde en undersökning, i hvad mån behöflig söndagshvila utan berättigad anledning åsidosättes särskildt inom industri, handel och andra närliggande områden. En lagstiftning har redan kommit till stånd rörande kvinnors användning till arbete nattetid i vissa industriella företag.

Det återstår således ett uppslag äfven till reglering af männens nattarbete. Framställningar härom vid de tre senaste riksdagarna hade ingen påföljd.

Förutom i främsta rummet frågans stora vikt föreligga särskilda anledningar att nu återupptaga densamma.

Ingen lärer bestrida, att då i en fabrik sysselsättas både män och kvinnor, det blir svårt att tillfredsställande ordna arbetet, därest beträffande arbetstiden är att iakttaga olika skyddsbestämningar för hvarterdera könet. Det ländes dessutom kvinnorna till förfång, då de ensamma äro skyddade, enär deras arbetskraft blir mindre begärlig. Redan af denna anledning bör regleringen af männens nattarbete komma så snart efter kvinnornas skyddslagstiftning som möjligt, då nu tyvärr icke, såsom vederbort, saken ordnats samtidigt för alla vuxna personer utan skillnad till kön.

Vidare har det förra året inträffat, att vid en konferens af regeringsombud i Lugano beslutats, att nästa stora nummer i den internationella arbetareskyddslagstiftningen skulle vara fastställandet af en normalarbetsdag enbart för kvinnliga industriarbetare, hvarom utredning skall ske och sedan härom en ny Bernerkonvention åstadkommas. De svenska ombuden, som personligen voro ifriga anhängare af en arbetareskyddslagstiftning ensidigt för kvinnor, gjorde naturligtvis ingen opposition mot en dylik uppfattning, som obeskuren kommer att alltmer inkräkta på kvinnornas utkomstmöjligheter och hvaremot måste resas ett bestämdt motstånd. Äfven af den anledningen bör männens nattarbetsfråga nu föras fram.

Slutligen har vid 1910 års internationella socialistiska kongress uttryckligen betonats, att kongressens kraf i arbetareskyddslagstiftningen gällde för alla arbetare »utan skillnad till kön», en skillnad som för öfrigt ingen föregående socialistisk kongress förordat på något sätt. Bland dessa kraf var äfven »förbud mot nattarbete utom där det enligt arbetets natur måste äga rum af tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse». Det betonades att trots de många förhandlingarna å de af regeringarna anordnade arbetareskyddskonferenser blott obetydliga resultat åstadkommits genom lagstiftningen, emedan de härskande klasserna motverka arbetareskyddet af fruktan för att deras klassintressen därigenom skola skadas. Kongressen uppfordrade därför alla länders arbetare att bryta de härskande klassernas motstånd samt eröfra ett verksamt arbetareskydd genom en ständig agitation och en mäktig utvidgning af sina politiska och ekonomiska organisationer.

Detta kongressuttalande uppfordrar till påminnelser bland annat om den olösta nattarbetsfrågan, hvilken regeringskonferensen i Lugano ej aktat nödigt upptaga, samt därom att dylika frågor böra lösas utan skillnad till kön, hvilket regeringskonferenserna också såsom synes enständigt motsätta sig.

Det hemställes alltså,

att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t, efter allsidig undersökning af nattarbetet inom industriella och angränsande arbetsområden, måtte — eventuellt efter inledda internationella förhandlingar — taga i öfvervägande, i hvad mån och på hvad sätt förbud för nattarbete äfven af män må kunna åvägbringas inom dylika arbetsområden, där samma arbete ej af tvingande omständigheter nödvändiggöres, äfvensom, i den mån utredningen därtill föranleder, för Riksdagen framlägga lagförslag i ämnet.»

Motioner med enahanda syfte som den förevarande hafva af herr Lindhagen väckts vid de tre senaste årens riksdagar.

Vid samtliga tillfällen hafva dessa motioner afstyrkts af lagutskottet och afslagits af Riksdagens båda kamrar.

I sitt senaste utlåtande i ämnet anförde lagutskottet följande:

»Genom lag den 20 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag har stadgats, att om kvinna sysselsättes uti företag, som afser idkande af bergverks-, bruks- eller fabriksrörelse, handverk eller därmed jämförlig handtering eller annan dylik industriell verksamhet och som drifves i den omfattning, att däri under någon tid af nästföregående eller löpande år sysselsatts flera än tio arbetare, må hon icke till arbete i företaget användas i vidare utsträckning, än att hon må komma i åtnjutande af oafbruten ledighet från arbetet under minst elfva timmar hvarje dygn. I denna ledighet skall tiden mellan klockan tio på aftonen och klockan fem på morgonen ingå. Lagen var som bekant ett resultat af långvariga internationella förhandlingar, som ledde till en internationell öfverenskomelse i ämnet i Bern år 1906, därvid principerna för den ifrågavarande lagstiftningen fastslogos. Såsom skäl för den nämnda lagstiftningen framhölls hufvudsakligen kvinnans i jämförelse med mannen svagare kropps-konstitution och mindre motståndskraft mot de skador, det ifrågavarande arbetet medförde. Faran af dylik skada för de inom de industriella yrkena arbetande kvinnorna vore desto större, som dessa mindre än de manliga arbetarna kunde påräkna tillfyllestgörande hvila om dagen. Arbete, hvarom vore fråga, nedsatte i allmänhet kvinnans duglighet att fylla sin modersuppgift och inverkade menligt på hennes förmåga att ägna hemmet nödig tillsyn samt skadade sålunda hela släktets hälsa.

Den lagstiftning, som sålunda tillkom, är att anse såsom ett led i de åtgärder från staternas sida, som i mån af industriens utveckling ansetts nödvändiga till skydd mot de inom densamma arbetandes öfveranstängning och till undanröjande af de med arbetet förenade faror, en lagstiftning, som i alla kulturländer i stor omfattning kommit till stånd. Vid fråga om en lagstiftning af dylik natur har emellertid alltid framhållits nödvändigheten att framgå med försiktighet. Frånsett alla de omständigheter inom ett land, hvilka röna inverkan af en dylik lagstiftning, måste härvid äfven tagas hänsyn till förhållandet utåt länderna emellan. I den täflingskamp, som på det industriella området i våra dagar utkämpas, måste det nämligen vara af vikt för det ena landet att ej genom en för snävt affattad lagstiftning för sig

begränsa eller upphäva möjligheten att frambringa sina produkter till samma låga pris som de konkurrerande länderna.

För att visa, i hvilken utsträckning ordinarie nattarbete inom industrien för närvarande förekommer i vårt land, har utskottet ansett lämpligt att här återgifva nedanstående uppgifter, som från kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik tillställts utskottet, och hvilka beträffande där afsedda yrkesgrupper äro det preliminära resultatet af den därstädes pågående undersökningen angående arbetstidens längd inom vissa yrken.

Ordinarie nattarbete (kl. 10 e. m.—5 f. m.)

Yrkesgrupp.	Skiftarbetare.				Arbetare med annat ordinarie nattarbete.	Summa nattarbetare.	
	12 tim. skift.	8 tim. skift.		Andra skiftformer			Summa skiftarbetare.
		på 2 lag.	på 3 lag.				
Malmförädlingsindustri	698	7,114	1,122	1,664	10,598	11	10,609
Närings- och nyttningsämnesindustri	6,674	36	21	312	7,043	2,256	9,299
Trämasse- och pappersindustri	7,282	298	463	62	8,105	25	8,130
Trävaruindustri	5,088	379	177	262	5,906	454	6,360
Mineralindustri	1,182	84	625	280	2,171	285	2,456
Skogsbruk	75	40	—	200	315	1,865	2,180
Grufvdrift	609	22	1,069	154	1,854	103	1,957
Metallindustri	439	473	107	204	1,223	241	1,464
Beklädnadsindustri	—	—	—	7	7	1,121	1,128
Belysning, vattenledning m. m.	178	6	430	150	764	22	786
Byggnadsindustri	38	—	—	287	325	421	746
Kemisk-teknisk industri	250	43	226	31	550	41	591
Maskin- och skeppsbyggnadsindustri	299	4	3	—	306	57	363
Grafisk industri	—	—	—	320	320	18	338
Textilindustri	13	—	—	6	19	23	42
Läder-, hår- och gummivaruindustri	10	—	—	—	10	27	37
Annan brytnings- och upptagningsindustri	—	—	—	—	—	27	27
Summa	22,835	8,499	4,243	3,939	39,516	6,997	46,513

Beträffande icke skiftarbetare har undersökningen utvisat, att flera hafva en jämförelsevis kort nattarbetstid, uppgående till endast $\frac{1}{2}$ à 2

timmar. Många arbetare, särskildt arbetarne vid råsockerbruk, sågverk och tegelbruk, hafva nattarbete — då på skift — blott under en del af året.

Af en annan inom kommerskollegii nämnda afdelning verkställd undersökning angående kollektivaftalat i Sverige framgår, att 1,232 dylika aftal, omfattande 9,178 arbetsgifvare och 189,619 arbetare vid ingången af år 1908, innehöllo stadganden angående det särskilda slag af öfvertidsarbete, som i aftalen rubricerats såsom nattarbete. Tilläggsarfvode för nattarbete utgick i regel med 50 procent utöfver den eljest betingade ersättningen.

Enligt lagen angående minderårigas användande till arbete i industriellt yrke är nattarbete för minderåriga tillåtet vid arbete i grufvor, masugnar, hyttor, stångjärnsverk, manufakturverk och andra industriella inrättningar, där arbetet förutsätter så kallad ständigt eld, äfvensom sågverk och därmed förenade brädgårdar. Enligt det af särskilda kommitterade den 9 december 1909 afgifna förslaget till lag om arbetarskydd får minderårig, som fyllt femton år, användas till nattarbete, där hans arbetstid är begränsad till högst åtta timmar om dygnet och arbetet icke oftare än hvar tredje vecka infaller å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m. Beträffande industriell verksamhet, som bedrifves i fabriksmässig omfattning och hvori förekommer arbete, som af tekniska skäl måste oafbrutet fortgå såväl natt som dag, eller hvori tidtals förekommer hopadt arbete, må enligt förslaget Konungen, i den mån sådant finnes af behovet påkalladt, kunna för minderårig af mankön, hvilken fyllt femton år, meddela ytterligare eftergift från nämnda förbud.

Äfven om det är sant, att öfverdrifvet nattarbete likasom all annan öfveransträngning är för individen skadligt, och äfven om nattarbete i allmänhet till en viss grad inverkar mera kroppsligt och andligt försvagande än arbete under dagen, måste ihågkommas, att det, såsom af ofvanstående torde framgå, här är fråga om förhållanden, hvilka i större eller mindre mån äro på det närmaste förbundna med det nutida samhället. Med den rastlösa verksamhet och den stora materiella utveckling, som utmärker det moderna samfundslifvet, skulle det enligt utskottets uppfattning icke vara tillrådligt att så binda denna utveckling efter på förhand gifna banor som skulle ske genom en lagstiftning af den ingripande art, som nu ifrågasättes. Den materiella utvecklingens olika lagar och det verkliga lifvets mångskiftande kraf äro i detta afseende så strängt bjudande, att en lagstiftning knappast skulle kunna därefter afpassas eller med framgång uppehållas. Med hvad utskottet

nu anført har utskottet ingalunda velat underkänna betydelsen och behofvet för den enskilde samhällsarbetaren af den nödiga begränsning i arbetstidens längd, som förhållandena betinga. Detta så mycket mindre som arbetsintensiteten och arbetslusten för den tid, då arbete skall för rättas, däraf äro i väsentlig grad beroende. En dylik begränsning lär dock i allmänhet i tillfredsställande grad vinnas genom en sådan arbetsfördelning och sådana andra åtgärder, att faran för den enskilde i det hänseende, hvarom nu närmast är fråga, undanröjes. Nattarbetet inom industrien aflönas, såsom äfven ofvan framhållits, nästan undantagslöst högre än arbete under dagen. Förbud mot nattarbete skulle därför medföra en afsevärd minskning i vissa arbetares aflöning och därmed en försämring i deras ställning i öfrigt.

Att hänsyn till det jämförelsevis ringa fätal kvinnor, som komma att falla under lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag, eller något mer eller mindre abstrakt kraf på likställighet mellan man och kvinna på arbetsmarknaden i allmänhet skulle kunna ensamt utgöra tillräcklig anledning till en lagstiftning af nu af motionären påyrkad art, synes utskottet icke kunna på allvar ifrågasättas.»

Beträffande de i ofvanstående utlåtande lämnade preliminära uppgifter angående förekomsten af ordinarie nattarbete inom vissa yrken vill utskottet anmärka, att, enligt hvad utskottet inhämtat, den fortsatta undersökningen lämnat ett från dem endast oväsentligt afvikande resultat.

Hvad i den föreliggande motionen anförts, synes icke ägnadt att rubba giltigheten af hvad förut blifvit anmärkt emot då väckta förslag i förevarande ämne.

Som bekant står frågan om beredande af ett effektivare skydd mot yrkesfara i arbete för närvarande på dagordningen hos oss, i det att betänkande och förslag i ämnet föreligga af en för ändamålet tillsatt kommitté.

Det synes vara anledning, att nämnda fråga först föres fram till en tillfredsställande lösning, innan åtgärder af nu påyrkad vidtgående art vidtagas i liknande syfte som sagda förslag afser att främja.

På grund af hvad utskottet sålunda anført, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 april 1911.

På lagutskottets vägnar:

ERNST HÅKANSON.

Reservation

Af herr *Lindhagen*, som anfört:

»Med den rastlösa verksamhet och den materiella utveckling, som på sätt lagutskottet yttrat utmärker det moderna samfundslifvet, följa också stora sociala missförhållanden. Dit hör bland annat den fara för folkhälsan, som framkallats genom industrialismens fortgående inkräkning på hvilotimmarne.

I den skyddslagstiftning, med hvilken samhällena söka värna sig mot allt detta onda, intager därför också spörsmålet om en s. k. normal arbetsdag ett bemärkt rum. Hvilka olika meningar man än må hafva om lämpligheten eller möjligheten att genomföra en sådan normalarbetsdag inom industrien och angränsande arbetsområden, böra dock alla kunna vara eniga därom, att såsom en första och minimal fordran i denna del af kampen för folkhälsan måste uppställas dels ett upprätthållande af det i folkmedvetandet ingående krafvet på en hvilodag i veckan och dels respekt i möjligaste mån för den naturlag, som bjuder att arbetet skall äga rum om dagen och icke om natten.

Förlidet års Riksdag har begärt en undersökning i det förra afseendet, nämligen om söndagsarbetet i industri, handel och angränsande arbetsområden. Den nu förevarande motionen afser en undersökning om nattarbetet samt har, då en lagstiftning redan kommit till stånd rörande kvinnors användning till arbete nattetid i vissa industriella företag, närmast hänfört sig till männens nattarbete.

Mot en närmare undersökning i detta viktiga ämne har utskottet påtagligen icke kunnat anföra några bärande skäl. Utskottet synes hufvudsakligen förmena, att industriellt nattarbete af män i det nutida samhället är ett oundvikligt öde, som det är farligt att ens röra vid.

Något skäl, hvarför man ej skulle inlåta sig på åtminstone en undersökning eller hvarför nattarbetet nödvändigt skulle bibehållas, äfven där det ej är behöfligt, anför utskottet icke alls.

Hvad angår utskottets hänvisning till att på privat initiativ en begränsning i arbetstiden kunde vinnas genom arbetsfördelning och andra lämpliga åtgärder, så träffar detta ej det onda i roten och kan i hvarje fall ej leda till några effektiva eller på alla vederbörliga fall tillämpliga anordningar.

Särdeles oriktig och farlig är utskottets hänvisning på, att nattarbetet rent af är en god sak genom den högre aflöning, som detsamma i många fall betingar. Den högre betalning, som arbetareorganisationerna lyckats genomdrifva för öfvertidsarbete och särskildt det slag af sådant arbete, hvilket rubriceras såsom nattarbete, är endast ett uttryck för deras sträfvande att inskränka nattarbetet så mycket som möjligt. I detta sträfvande behöfva de ett ytterligare stöd i lagstiftningen.

Med hänsyn dels till dessa af herr Lindqvist med hufvudsakligt instämmande af herrar Ersson, Jansson i Edsbäcken och Pettersson i Södertelje uti reservation till lagutskottets utlåtande i enahanda ämne vid 1910 års riksdag anförda skäl, och dels till motionens motiver, samt under erinran att landsorganisationens kongress år 1906 uttalat sig för ett lagstadgad förbud för nattarbete för de arbetaregrupper och industri-grenar, där detsamma ej af tvingande omständigheter nödvändiggöres, hemställes,

att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t, efter allsidig undersökning af nattarbetet inom industriella och angränsande arbetsområden, måtte — eventuellt efter inledda internationella förhandlingar — taga i öfvervägande, i hvad mån och på hvad sätt förbud för nattarbete äfven af män må kunna åvägbringas inom dylika arbetsområden, där samma arbete ej af tvingande omständigheter nödvändiggöres, äfvensom, i den mån utredningen därtill föranleder, för Riksdagen framlägga lagförslag i ämnet.»

Herrar *Pettersson* i Södertelje, *Jansson* i Edsbäcken och *Olsson* i Broberg hafva anhållit få antecknadt, att de icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.
